

Latvijas krīzes pāvarēšanas pieredze - ko tā māca Eiropai?

Uldis Osis

LZA korespondētājloceklis

Ekonomikas doktors, profesors

Latvijas Zinātņu akadēmijas sēde

17.05.2012.

Latvijas finanšu krīze - faktori

Ārējie faktori: ārvalstu banku kreditēšanas ekspansija, nekustamie īpašumi, nevērība pasaulē (un Latvijā) pret finanšu tirgus regulēšanu, banku peļņas kāre;

Iekšējie faktori: zināšanu un pieredzes trūkums, nekritiska uzticēšanās ārvalstu ekspertiem, valūtu "kokteilis", neveiksmīga monetārās politikas varianta izvēle, t.sk., fiksēts valūtas (lata) kurss **ekonomikas pārkaršanas un finanšu krīzes laikā**, u.c.

Krīžu faktors - ekonomiskie cikli

Ekonomiskie (biznesa) cikli - tipiska, regulāra parādība tirgus ekonomikā;

No cikliem izvairīties nevar, bet tos var daļēji izlīdzināt, īstenojot pretciklisku politiku ar fiskāliem un monetāriem instrumentiem;

Tajā skaitā: valsts budžets, valūtas kurss, banku rezerves u.c.;

Cikliskums - 5-7 gadi, 10-12 gadi;

Ekonomiskā politika - vidējais termiņš.

Latvijā īstenotā ekonomiskā politika

Latvijas rīcība ciklā (2000.g. - šobrīd) -
procikliska vai nenoteikta;

Koncentrēšanās uz šauru īstermiņa mērķu loku
makroekonomikā (iekšējā vs. ārējā
devalvācija, neelastīga budžeta
konsolidācija un tml., reālā sektora un
sociālās sfēras ignorēšana);

Risks nokļūt "garajā" ciklā ("zaudētā"
desmitgade, ekonomikas nestabilitāte).

Devalvācijas politika (I) - ārējā (valūtas) devalvācija

Trūkumi: sadārdzinās imports (enerģētika u.c.), kredītu sloga problēma, bankroti (uzņēmumi un mājsaimniecības), augsta inflācija;

Priekšrocības: eksportējošo nozaru (mežsaimniecība, kokapstrāde, lauksaimniecība, pārtika) konkurētspējas pieaugums, darba vietas, pieaug ieņēmumi budžetā.

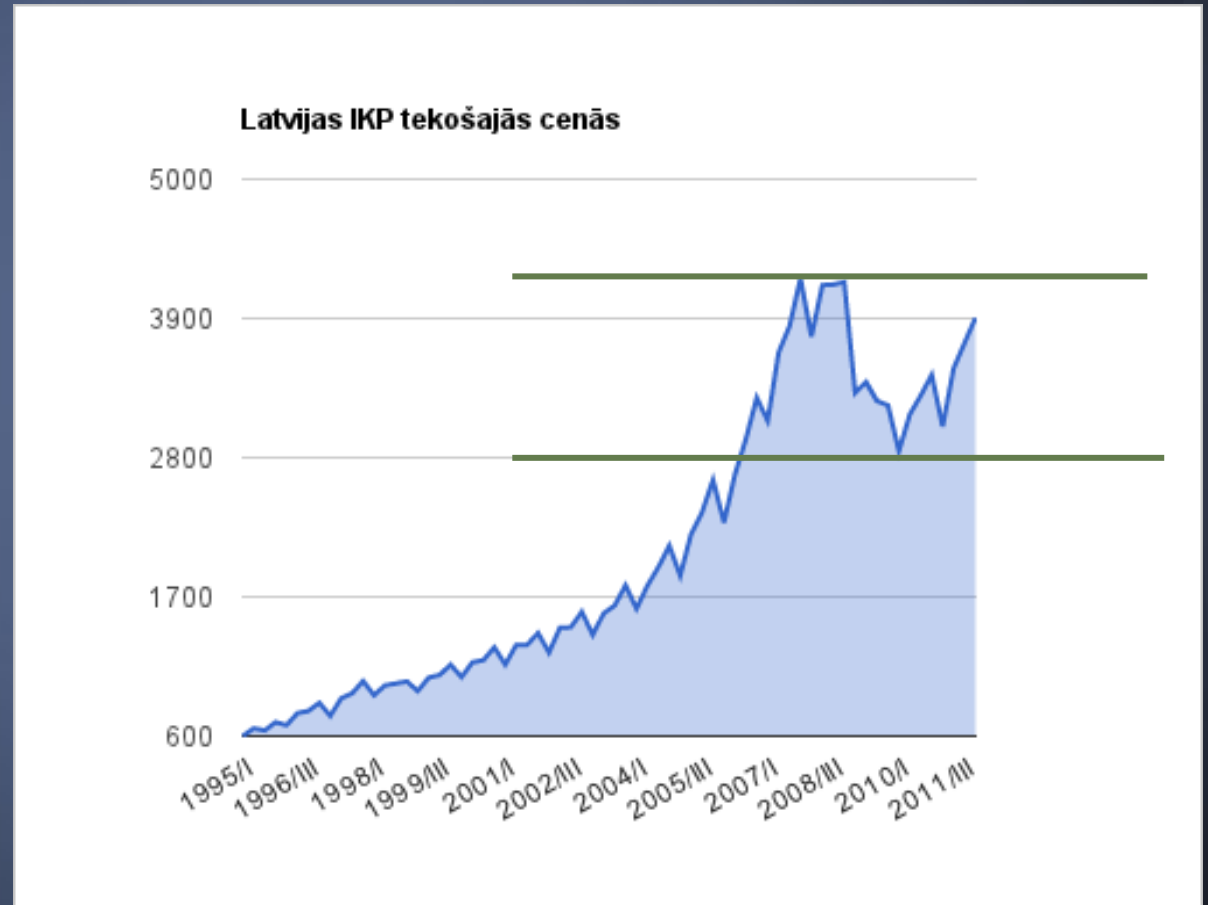
Devalvācijas politika (II) - iekšējā (aktīvu) devalvācija

Trūkumi: bezdarba līmeņa palielināšanās izmaksu "apcirpšanas" rezultātā, masveida darba spēka emigrācija, sarūk privātās un publiskās investīcijas, samilzt kredītu atmaksas problēmas, ilgstošas stagnācijas risks, ārvalstu darba spēka ieviešanas nepieciešamība nākotnē;

Priekšrocības: tiek aktivizētas strukturālās reformas, kļūst racionālāka aktīvu izmantošana.

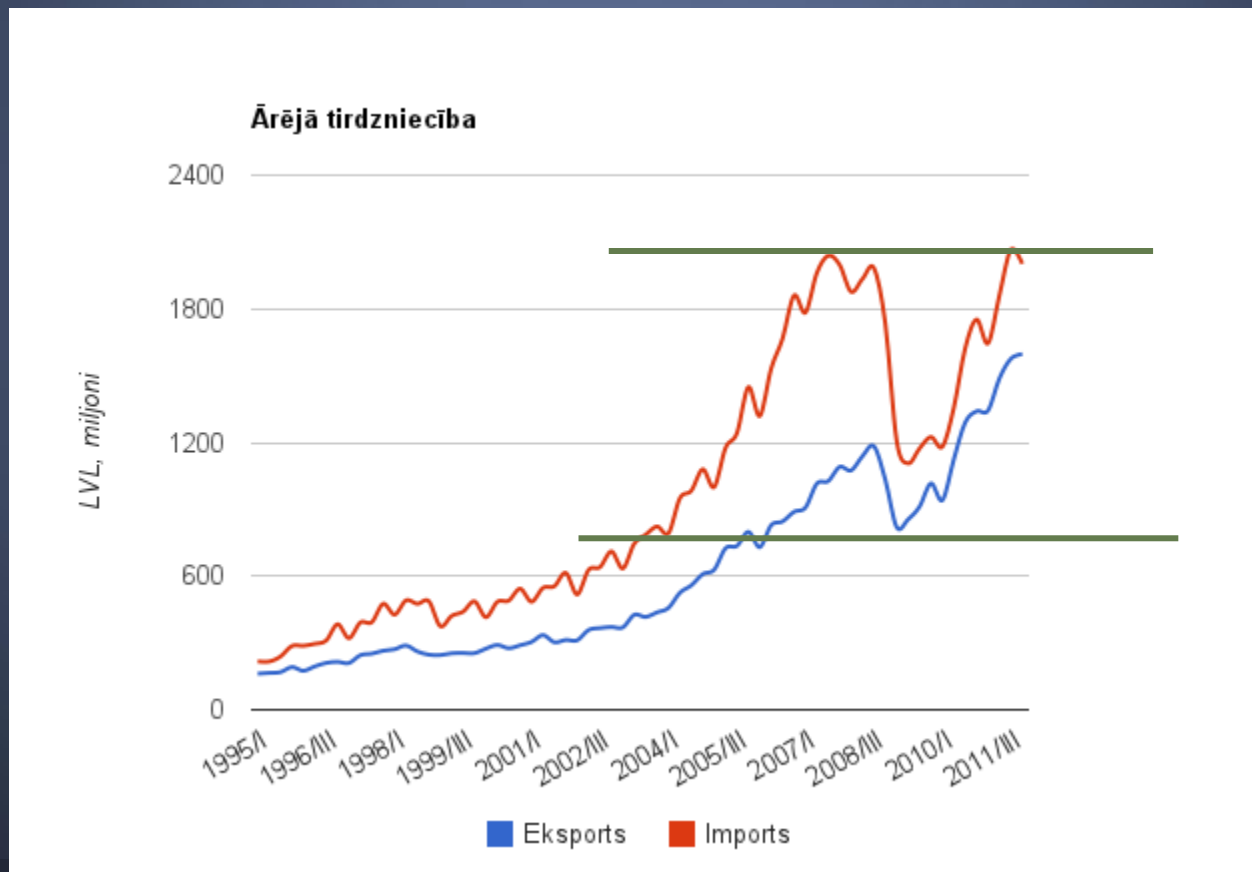
Latvijas IKP

Ekonomikas
«stabilizācija»?

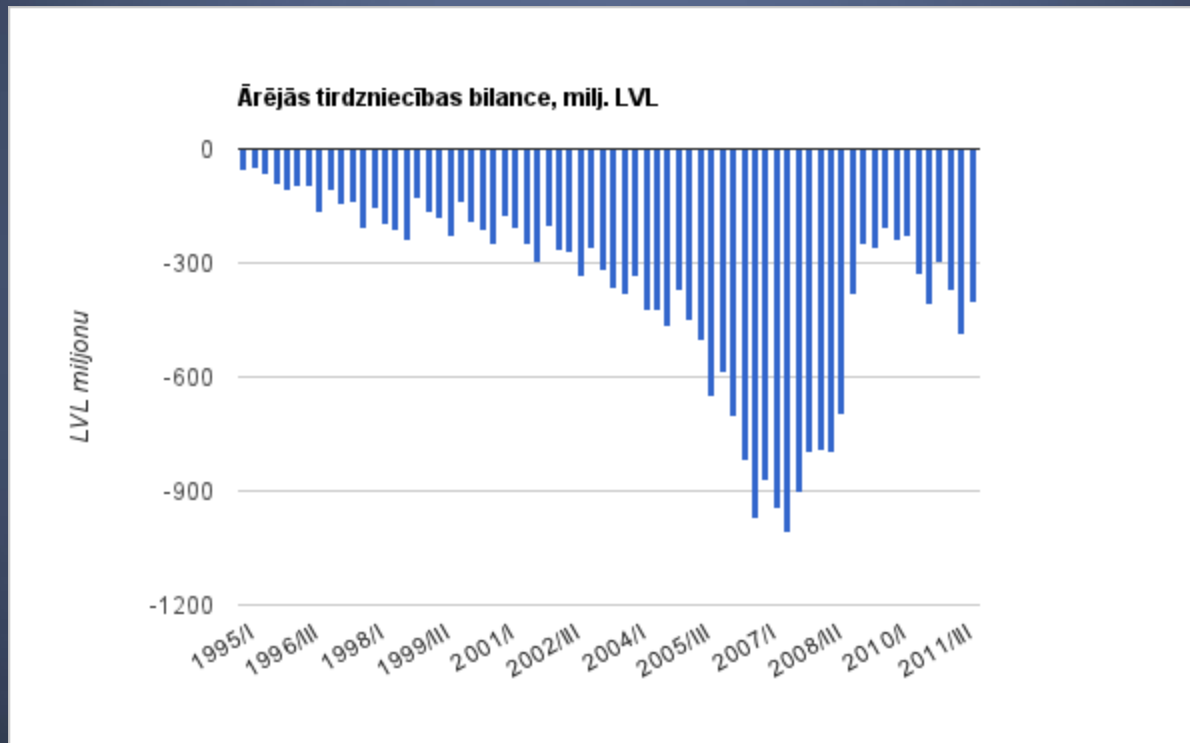

Latvijas ārējā tirdzniecība

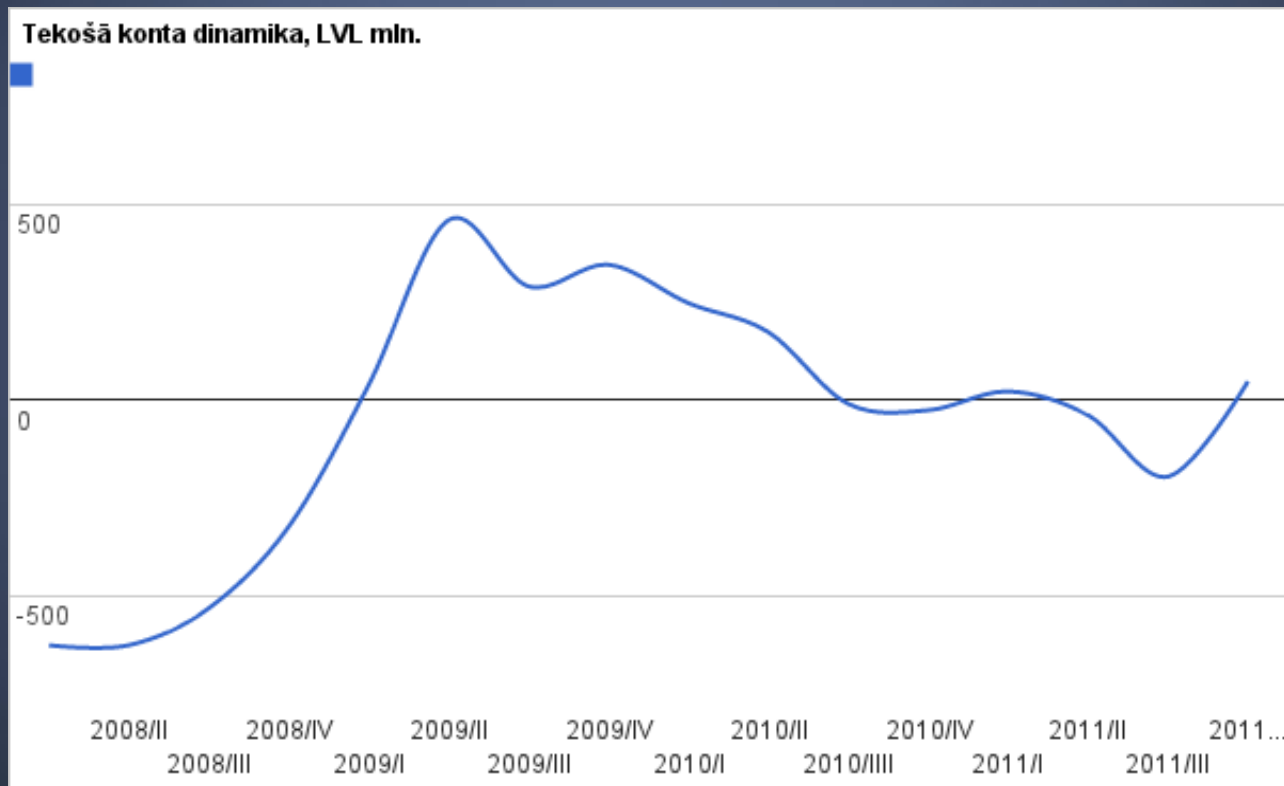
Svārstveida ārējā tirdzniecība. T/s efektivitāte.
Zema pievienotā vērtība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance

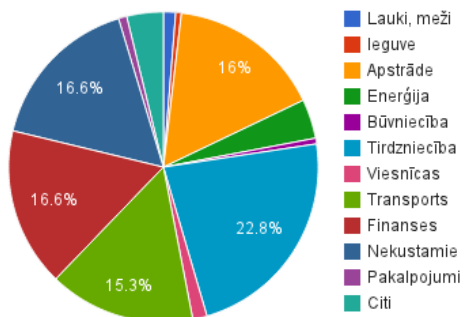

Latvijas maksājumu bilances tekošais konts

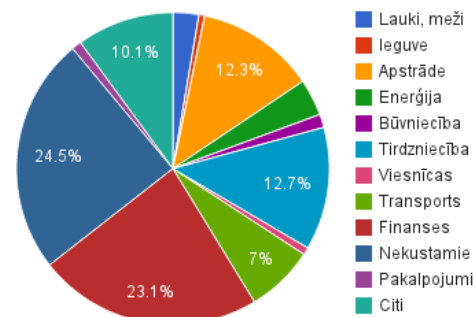

Ārvalstu investīciju struktūra

Ārvalstu uzkrātās tiešās investīcijas 2001.g.

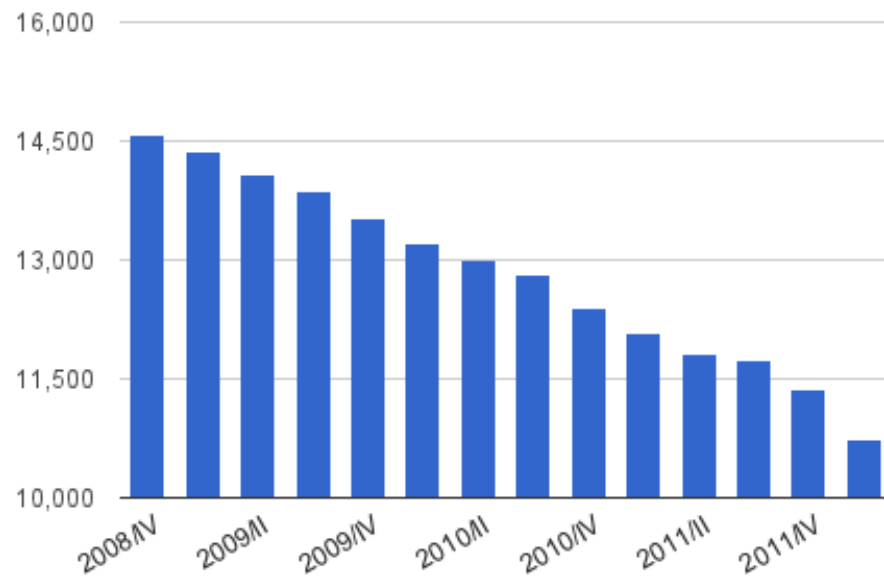
Ārvalstu uzkrātās tiešās investīcijas 2011.g.

Avots: Latvijas banka

Monetārā konsolidācija

Kredīti rezidentiem, LVL miljoni

Latvijas attīstības ierobežojumi

Darbspējīgu iedzīvotāju 180-200 tūkstošu emigrācija - lielākais zaudējums valstij no ilgtspējīgas attīstības viedokļa (10-12% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem);

Saglabājas augsts bezdarba līmenis;

Palikušais darba spēks - nepietiekoši kvalitatīvs - nopietns ierobežojums investīcijām un ilgtermiņa attīstībai;

Latvijas krīzes mācība Latvijai

Secinājums: Ne iekšējā, ne ārējā devalvācija, tās pielietojot kā izolētas alternatīvas, nenodrošina ilgtspējīgu stabilitāti un izaugsmi tāpat, kā to nenodrošina it visās situācijās fiksēts valūtas kurss vai sabalansēts valsts budžets (makroekonomika);

Makroekonomiskie rādītāji un finanšu parametri skatāmi plašākā ekonomiskās politikas kontekstā.

Ekonomiskās politikas (stratēģijas) 2 vaļi

Ekonomiskā attīstība (*Economic Development*):

iedzīvotāju dzīves kvalitāte, zināšanas, inovācija, produktīvas darba vietas, uzņēmumu konkurētspēja, veselīga dzīves ilguma pagarināšana, vides kvalitātes uzlabošana (pamati (*Fundamentals*));

Ekonomiskā izaugsme (*Economic Growth*):

IKP, valsts budžets, valsts ārējais parāds, maksājumu (tirdzniecības) bilance u.c. (tehniskie aspekti (*Technicals*))

Nacionālais attīstības plāns - 3 prioritātes

1. **Cilvēka drošumspēja:** cita izglītība - iemaņas, prasmes, iniciatīva, radošums;
2. **Tautas saimniecības attīstība:** komercspējīga zinātne, inovācija, augstāka PV, eksportspēja, efektivitāte (ārējās tirdzniecības bilance);
3. **Izaugsmei atbilstošas teritorijas:** administratīvi teritoriālās reformas turpināšana, patstāvīgi reģioni, valdības funkciju decentralizācija.

Ekonomiskā politika rīcībā

Ekonomiskās attīstības un izaugsmes organiska sabalansētība;

Valsts attīstības plānošana (likums) -
Nacionālais attīstības plāns;

Pretcikliska fiskālā un monetārā politika -
valsts budžets 3-4 gadiem, pamatvirzieni -
līdz 2020.gadam;

Tautsaimniecības struktūras sabalansētība
(investīcijas);

Latvijas mācība - sev un Eiropai

Latvijas piemērs Eiropai - labs marketings, bet daudz draudu un neatrisinātu problēmu;

Lai kļūtu par miljonāru, nav obligāti daudz pelnīt, svarīgāk ir izvairīties no lieliem zaudējumiem (V.Bafets);

Izglītota, prasīga sabiedrība, ilgtermiņā orientēta pretcikliska ekonomiskā politika.

Pateicos par uzmanību